

Raport w sprawie zagrożeń dóbr kultury (cz. IV) **Prognoza zagrożenia przestępczością dóbr kultury oraz kierunki działań zmierzające do jego zmniejszenia**

Ocena zagrożenia dóbr kultury przez przestępczość nie jest zbyt optymistyczna. Autorzy raportu zauważają co prawda, że w ostatnich latach nie nastąpił dynamiczny wzrost tej kategorii przestępczości, ale również nie wskazują na niepokojący fakt, iż z obecnym poziomem zajmujemy piąte miejsce w Europie. Ze stabilizacji przestępczości na obecnym, bardzo wysokim poziomie nie ma się co cieszyć. W prognozach wskazano, że nastąpi wzrost kradzieży z powodu małego zainteresowania ochroną wśród osób odpowiedzialnych za ochronę dóbr kultury. Ta prze-

slanka jest bardzo znamieną. Autorzy raportu zauważyli ogromne niebezpieczeństwo, które rodzi się wraz z lekceważeniem spraw ochrony. Typowym przykładem w tym zakresie mogłaby być między innymi kradzież obrazu Moneta z Muzeum Narodowego w Poznaniu. W raporcie podkreślono, że kradzieże będą następowały tam, gdzie przestępcy stwierdzą słabe techniczne zabezpieczenie obiektu. Sądzę, że w tym przypadku spłycono sprawy ochrony, ograniczając je do zabezpieczeń technicznych. Nie można zapominać, że w równym – o ile nie w więk-

szym stopniu – o prawidłowym zabezpieczeniu obiektu decydują sprawy organizacyjne, które w raporcie pominięto.

W prognozie nie uwzględniono prawdopodobnego wzrostu brutalizacji przestępstw skierowanych przeciwko dobrom kultury. Przy ogólnym wzroście bezwzględności przestępców, również i w tym zakresie można się liczyć z nowymi rodzajami przestępstw, np. napady z bronią w rękę czy rozboje. W przypadku pojawienia się w szerszym, niż ma to obecnie miejsce, zakresie ubezpieczeń dzieł sztuki, należy również uwzględnić prawdopodobieństwo kradzieży dzieł ubezpieczonych w celu uzyskania odszkodowania od towarzystw asekuracyjnych. Kilka kategorii zagrożeń w raporcie pominięto z powodu słabego jeszcze rozpoznania skali zjawiska – fałszerstwa dzieł sztuki, prowadzenie nielegalnych wykopaliśk archeologicznych, kradzieże detali architektonicznych z opuszczonych czy słabo nadzorowanych obiektów zabytkowych.

Propozycje działań, jakie zostały sformułowane przez autorów raportu, w dużej części zostały uwzględnione przez Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych w planach pracy na rok 2001. Nie wszystko zależy jednak od dobrej chęci Ośrodka.

Skuteczność działań wymaga woli współpracy bardzo licznego grona instytucji, a także wzrostu nakładów finansowych. Trzeba mieć nadzieję, że zarówno jednego, jak i drugiego nie zabraknie.

Prognoza zagrożenia przestępczością dóbr kultury

Lata 1997–1998 charakteryzowały się niewielkim wzrostem przestępstw przeciwko dobrom kultury. Wśród najczęściej dokonywanych przestępstw największą liczbę stanowią kradzieże z włamaniem. Prognozy przedstawiają się następująco:

- kradzieże dóbr kultury są i będą dokonywane tam, gdzie sprawcy stwierdzą słabe zabezpieczenie techniczne obiektu,
- nastąpi wzrost kradzieży z powodu małego zainteresowania ochroną dóbr kultury osób odpowiedzialnych za ich ochronę,
- nadal głównym przedmiotem zaboru będą dzieła łatwo zbywalne: obrazy, rzeźby, świeczniki i monstrancje,
- stabilizacja rynku dzieł sztuki sprzyjać będzie rozwojowi prywatnych kolekcji i ułatwiać obrót dziełami sztuki,
- nastąpi rozwój handlu poza legalnie działającymi placówkami,
- zachętą dla złodziei i paserów do dokonywania kradzieży są i będą wysokie ceny dzieł sztuki na aukcjach czy u prywatnych kolekcjonerów. Zjawisku temu sprzyjać będzie brak i niepełna inwentaryzacja dzieł sztuki oraz niekontrolowany obrót dziełami sztuki, a także anonimowość prywatnych kolekcjonerów, brak wiedzy o pochodzeniu przedmiotów przeznaczonych do sprzedaży.

▼ Portret papieża Urbana VIII skradziony w czerwcu 1997 r. z Auli Leopoldyńskiej Uniwersytetu Wrocławskiego

▲ W listopadzie 1999 r. z oranżerii pałacu Potockich w Krzeszowicach skradziono rzeźbę Gladiatora wykonaną wg projektu Piusa Welońskiego (na zdjęciu identyczny brązowy odlew tego posągu z parku Ujazdowskiego w Warszawie). Fot. Janusz Mróz

Kierunki działań zmierzające do zmniejszenia zagrożenia przestępczością dóbr kultury

Przedstawione w raporcie zagrożenia powinny obligować instytucje odpowiedzialne za ochronę dóbr kultury do podjęcia działań zmierzających do poprawy istniejącego stanu rzeczy. Dlatego też, widząc potrzebę zorganizowania wspólnych działań w tej kwestii, Biuro Koordynacji Służby Prewencyjnej Komendy Głównej Policji dostrzega konieczność podjęcia ścisłej współpracy pomiędzy instytucjami żywo zainteresowanymi powyższą tematyką, tj. Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Episkopatem Polski, Ośrodkiem Ochrony Zbiorów Publicznych i innymi.

Celem działań powinno stać się zbliżenie stanowisk i wypracowanie zasad oraz form usprawnienia ochrony dóbr kultury, zarówno ze strony policji, jak i innych instytucji i podmiotów odpowiedzialnych za ich ochronę.

Do niezbędnych działań, których realizacja powinna w znacznym stopniu poprawić stan zabezpieczenia dóbr kultury narodowej, należy zaliczyć:

1. W zakresie stosowania technicznych środków zmierzających do poprawy stanu zabezpieczenia dóbr kultury:

- stosowanie w szerszym zakresie odpowiednich oznaczeń dzieł sztuki,
- zakończenie prac nad zintegrowaniem systemu komputerowego katalogu utraconych dzieł sztuki między poszczególnymi

instytucjami zajmującymi się poszukiwaniem tych przedmiotów,

- zakończenie inwentaryzacji majątku ruchomego wszystkich muzeów,

- udostępnienie policji i urzędom celnym centralnego katalogu skradzionych i zaginionych dóbr kultury,

- wprowadzenie nowych, zabezpieczonych przed fałszowaniem dokumentów zezwalających na wywóz dóbr kultury za granicę;

2. W zakresie działań organizacyjnych mających na celu ograniczenie przestępczości przeciwko dobrom kultury:

- poprawę współpracy pomiędzy instytucjami odpowiedzialnymi za zabezpieczenie dóbr kultury przed przestępczością, głównie przedstawicielami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, właściwymi władzami kościelnymi, przedstawicielami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Głównego Urzędu Cel i Inspekcji Celnej,

- utworzenie wspólnej, stałej komisji składającej się z przedstawicieli resortu kultury i dziedzictwa narodowego, policji i służb celnych, która będzie analizowała na bieżąco problemy związane z przestępczością przeciwko dobrom kultury oraz przygotowywała wnioski i programy przeciwdziałania zagrożeniom,

- poprawę przepływu informacji o skradzionych i zaginionych dobrach kultury,

- zwiększenie budżetów instytucji bezpośrednio zaangażowanych w działania na rzecz poprawy stanu zabezpieczenia dóbr kultury,

- zorganizowanie w strukturach policji wydzielonych zespołów zwalczających przestępstwa przeciwko dobrom kultury,

- zwiększenie budżetów instytu-

cji bezpośrednio zaangażowanych w działania na rzecz poprawy stanu zabezpieczenia dóbr kultury.

3. W zakresie działań prawno-edukacyjnych:

- zakończenie prac nad nową ustawą o ochronie dóbr kultury,
- zwiększenie działalności szkoleniowej i informacyjnej uświadamiającej stopień ryzyka i zagrożenia osobom odpowiedzialnym za stan bezpieczeństwa dóbr kultury narodowej,

- dokonanie analizy obowiązującego prawa pod kątem spójności poszczególnych przepisów dotyczących ochrony dóbr kultury, wychwylenie sprzeczności oraz przygotowanie propozycji zmian i uzupełnień w istniejących uregulowaniach prawnych,

- wystąpienie do strony kościelnej w sprawie wzmocnienia działań w celu zwiększenia liczby spotkań i szkoleń księży, pod których opieką znajdują się bezcenne dobra kultury,

- uściślenie działań pomiędzy poszczególnymi instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę dóbr kultury, zmierzających do wsparcia Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy organizowaniu międzynarodowej konferencji w sprawie ochrony dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń, planowanej na maj 2001 r.

Wyżej zaproponowane rozwiązania mogą w sposób zdecydowany doprowadzić do poprawy istniejącego stanu rzeczy i przyczynić się do ograniczenia przestępczości przeciwko dobrom kultury. ❖

Opracowano w Biurze Koordynacji Służby Prewencyjnej KG Policji. W opracowaniu wykorzystano materiały własne, Rady Episkopatu Polski ds. Kultury, Generalnego Inspektoratu Celnego, Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych, Generalnego Konserwatora Zabytków, KG Państwowej Straży Pożarnej, Biura Koordynacji Służby Kryminalnej KG Policji.